

INSTYTUT GLOBALIZACJI
www.globalizacja.org

Marek Łangalis

Cena państwa

Najważniejsze wnioski raportu

- **Zarabiający średnią krajową pracownik oddaje w podatkach więcej pieniędzy niż ma do własnej dyspozycji.** Pracownik zarabiający przeciętną pensję płaci ok. 23 800 podatków rocznie.
- **Gdy w rodzinie pracują dwie osoby, jedną pensję zabiera państwo.** Rzeczywista stopa opodatkowania przeciętnego pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę wynosi 52%, z czego płaca jest obciążona 39,5% podatkiem dochodowym i składkami, reszta to VAT, akcyza i inne opłaty na rzecz Państwa. Amerykanie w podatkach oddają tylko 23,6 proc. swoich dochodów, to najmniej od 1958 r.
- **Nie ma darmowych dotacji z Unii Europejskiej.** Wydatki ponoszone przez podatnika na unijny program „kapitał ludzki” są wyższe niż wydatki na ochronę środowiska oraz na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego razem wzięte.
- **Państwo minimum jest pięciokrotnie tańsze od państwa opiekuńczego.** Według klasycznych definicji państwo powstało by chronić obywateli oraz zapewnić niezbędną infrastrukturę. Gdyby dodać do tego jeszcze pomoc dla tych, którzy nie są w stanie samodzielnie egzystować to przeciętny pracownik zamiast płacić 23 779 złotych podatków rocznie płaciłby tylko 4300 złotych.
- **Państwo socjalne posiada stałą cechę rozrostu, stając się coraz droższe w utrzymaniu.** W ciągu ostatnich jedenastu lat wydatki państwowe zwiększyły się o 362 miliardy złotych rocznie. W 2010 roku odnotowano rekordowy udział wydatków państwowych (45,7%) w stosunku do Produktu Krajowego Brutto od 2000 r.,
- **Gdyby podatnik inwestował samodzielnie tyle ile zabiera nam ZUS w przeciętny prywatny fundusz inwestycyjny, przy założeniu średniej rocznej stopy zwrotu na poziomie 6,6 proc., przez 47 lat uzbierałby ponad 3 mln złotych.**

Wstęp

Cena Państwa jest projektem Instytutu Globalizacji, który za główny cel, poprzez coroczną aktualizację, stawia przedstawienie ile przeciętnie zarabiający Polak zatrudniony na umowę o pracę płaci podatków pośrednich od konsumpcji oraz podatków bezpośrednich z tytułu osiąganych zarobków. Drugim celem Ceny Państwa jest pokazanie na co konkretnie te pieniądze są przeznaczane w relacji do zapłaconych podatków. W ten sposób każdy przeciętnie zarabiający Polak może skonfrontować swoje wyobrażenie o wydatkach państwowych z jego własnej kieszeni ze stanem rzeczywistym.

Polska jest krajem o dość dużym udziale wydatków publicznych w stosunku do Produktu Krajowego Brutto (ok. 43-45% w ostatnich 3 latach). Udział ten z roku na rok systematycznie rośnie. Zwiększanie wydatków publicznych powoduje szybki przyrost długu państwowego, który w ciągu 3 lat (2008-2010) wzrósł o 48%.¹ Dostęp do funduszy z Unii Europejskiej spowodował, że została przewartościowana rola państwa. Państwo zaczęło na masową skalę inwestować, często w sferze, która dotychczas była zdominowana przez prywatnych inwestorów.

Wynikiem tego są rosnące podatki – Polska ma jeden z najwyższych podatków VAT w Unii Europejskiej (23%), który według zapowiedzi rządowych ma wzrosnąć w ciągu półtora roku do maksymalnego dopuszczanego przez Unię Europejską poziomu 25%.

Obok rozrostu biurokracji (w ostatnich 3 latach o około 12%) rosną tendencje do zwiększania zarobków w sferze publicznej. **Obecnie w administracji publicznej zarabia się o około 60% więcej niż w sferze prywatnej.**² Polska rozwija się bardzo nierównomiernie. Sfera prywatna utrzymuje rozdmuchaną publiczną, przez zwiększane są obciążenia podatkowe, które powodują, że **Polacy pracują najdłużej w Europie (2015 godzin rocznie).**³

¹ http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1377_ENG_HTML.htm

² *Employment, wages, and salaries in National Economy First Quarter 2010*, Statistical Information and Elaborations, Warszawa 2010, p. 24-25

³ <http://www.wspolczesna.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20100810/PRACA/55705417>

Ogromnym problemem jest ciągły rozrost sfery publicznej, który powoduje wzrost biurokracji, utrudnienia w podejmowaniu decyzji przez prywatne podmioty, zwiększanie długu publicznego nieprzychylny system podatkowy. **Polska ma najbardziej skomplikowany i utrudniający życie prywatnym przedsiębiorstwom w Unii Europejskiej system podatkowy⁴.**

---

⁴ Paying taxes [dostęp 10 maj 2011] <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/data-tables.jhtml>

Płacone podatki

Pracownicy w Polsce obciążeni są głównie dwoma formami opodatkowania – podatkiem na dochodzie oraz na konsumpcji. W skład pierwszego wchodzi podatek od dochodów osobistych (Personal Income Tax – tzw. PIT) oraz przymusowe składki na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, rentowe, emerytalne, chorobowe, świadczeń pracowniczych. W skład drugiego głównie płacony w cenach kupowanych produktów i usług VAT oraz akcyza.

Wbrew pozorom podatki na dochodzie w Polsce stoją na bardzo wysokim poziomie. Tabela 1 przedstawia pełne opodatkowanie przeciętnego wynagrodzenia za 2010 rok, które wyniosło brutto 3225 zł.⁵ Z takiej pensji pracownik dostaje do ręki 2 313,39 zł. Po drodze jego dochód uszczuplany jest o podatek dochodowy (219 zł), składkę na ubezpieczenie zdrowotne (250,46 zł), składkę na ubezpieczenie emerytalne (314,76 zł), składkę na ubezpieczenie rentowe (48,38 zł), składkę na ubezpieczenie chorobowe (79,01 zł). Ponadto pracodawca jest zobowiązany od pracownika uzyskującego przeciętny dochód odprowadzić składkę na Fundusz Pracy i Fundusz Świadczeń Pracowniczych (82,24 zł) oraz dodatkową składkę (ponad to, co zostało już zapłacone z pensji pracowniczej) na Zakład Ubezpieczeń Społecznych (513,74 zł). Całkowity więc koszt płacowy zatrudnienia pracownika, który otrzymuje wynagrodzenie netto w wysokości 2313,39 złotych wynosi 3820,98 zł. Prawdziwa więc stopa opodatkowania przeciętnej płacy w Polsce wynosi 39,5%. Tyle właśnie wypracowanego dochodu jest pobierane z przeciętnej płacy w formie różnego rodzaju podatków.

---

⁵ Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, Główny Urząd Statystyczny [dostęp 11 maja 2011] http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1630_PLK_HTML.htm

Tabela 1: Opodatkowanie pracy w Polsce dla przeciętnej pensji

POZYCJA	KWOTA
Wynagrodzenie brutto	3 225,00 zł
Podatek dochodowy	219,00 zł
Składka na ubezpieczenie zdrowotne	250,46 zł
Składka na ubezpieczenie emerytalne	314,76 zł
Składka na ubezpieczenie rentowe	48,38 zł
Składka na ubezpieczenie chorobowe	79,01 zł
Składka na Zakład Ubezpieczeń Społecznych płacona przez pracodawcę za pracownika	513,74 zł
Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	82,24 zł
Łączne wypracowane wynagrodzenie	3 820,98 zł
Wyplata netto "do ręki"	2 313,39 zł

Źródło: obliczenia własne

To co pracownikowi zostaje do tzw. „ręki” przeznaczają na utrzymanie siebie oraz własnej rodziny. Wyliczenia Głównego Urzędu Statystycznego (aktualizacja co roku) odnośnie wydatków statystycznego Kowalskiego przedstawia tabela 2. Oznacza to, że przeciętny Polak wydaje 24% swoich dochodów na żywność, 5,7% na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, 20,7% na użytkowanie mieszkania i nośniki energii itd. (patrz tabela 2).

Tabela 2: Koszyk zakupów przeciętnego Polaka na rok 2011

Kategoria	Wagi w wydatkach
Żywność	24,0%
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	5,7%
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	20,7%
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	4,9%
Zdrowie	4,9%
Odzież i obuwie	5,2%
Transport	9,1%
Łączność	4,5%
Rekreacja i kultura	7,8%
Edukacja	1,2%
Restauracja i hotele	6,8%
Inne towary i usługi	5,2%
Łącznie	100,0%

Źródło: System wag stosowany w obliczeniach wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2011 r., dostęp - http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_ch_inflacja_03m_2011.pdf

Koszyk zakupowy przeciętnego Polaka pozwala na określenie udziału podatków pośrednich (VAT + akcyza) w wydatkach konsumpcyjnych z osiągniętego przeciętnego dochodu, który został przedstawiony w tabeli 3. Przyjmując, że średnia pensja do ręki wynosi 2 313 złotych, otrzymujemy ile wydaje się z tej pensji na poszczególne kategorie produktowe. W ten sposób otrzymujemy, że przeciętnie Polak ze swojej pensji wydaje 555,21 zł na żywność (wszystkie wartości w ujęciu miesięcznym), 131,86 zł na napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe, 478,87 zł na użytkowanie mieszkania i nośniki energii itd. (patrz tabela 3).

Z tychże wydatków można wyodrębnić, ile w poszczególnych grupach znajduje się podatków. Przy założeniu, że do ceny netto żywności (bez jakichkolwiek podatków pośrednich) nalicza się około 5% różnych podatków (w tym przypadku głównie VAT) to otrzymamy wartość podatków dla danej grupy, która w tym przypadku wynosi 26,44 zł. Doliczenie (poprzez VAT oraz akcyzy) do ceny netto alkoholi i wyrobów tytoniowych 140% wartości podatków powoduje, że wartość podatków płaconych poprzez zakup tych wyrobów wynosi 76,92 zł, a więc trzykrotnie więcej niż w przypadku żywności, pomimo czterokrotnie mniejszych wydatków. W celu obliczenia wartości płaconych podatków przyjęto 25% podatki pośrednie w użytkowaniu mieszkania i nośników energii (23% stawka VAT oraz akcyza na energię elektryczną). W przypadku wyposażenia mieszkania i prowadzenia gospodarstwa domowego do cen netto należy tylko doliczyć podstawową stawkę VAT (23%). Dla wydatków z kategorii zdrowie przyjęto stawkę VAT 5%. Wprawdzie wizyta u lekarza

nie jest obłożona żadnym podatkiem VAT, ale leki mają już 8%, więc przyjęto dla całości wydatków na zdrowie średnią wartość podatków pośrednich na poziomie 5%. Odzież i obuwie jest opodatkowania 23% stawką VAT, podobnie jak łączność oraz inne towary i usługi. Dla rekreacji i kultury przyjęto założenie średniej 5% stawki VAT. Z kolei część wydatków edukacyjnych jest całkowicie zwolniona z podatku VAT, a część (szkolenia, kursy) podstawową stawką. Przyjęto jednak, że średnie oprocentowanie wynosi 2%. Korzystanie z restauracji i hoteli ma również różne stawki vatowskie. Przeważnie jest to 8%, ale również zdarzają się (np. kawa w restauracjach) stawki 23%. Dlatego też przyjęto średnie opodatkowanie cen tychże usług na poziomie 12%.

Na podstawie tak zdefiniowanych podatków pośrednich doliczanych do cen netto towarów i usług otrzymano, że średnio miesięcznie z przeciętnej pensji wydaje się (w cenach produktów) 424 złote. Dodatkowo przyjęto, że płaci się jeszcze ok. 50 złotych innych podatków miesięcznie. Są to m.in. abonament telewizyjny, podatki od czynności cywilno prawnych, podatki leśne oraz rolne, od nieruchomości, od gruntów, od spadków i darowizn, od zysków kapitałowych, od posiadania psa, opłaty skarbowe, opłaty za rejestrację pojazdu, podatek klimatyczny i inne. Na podstawie tak przyjętej metody obliczania płaconych podatków otrzymujemy (patrz tabela 3) odjęcie z wypracowanej przeciętnej pensji netto wartość podatków pośrednich w wysokości 424 złotych oraz 50 złotych innych opłat i podatków.

Tabela 3: Podatki pośrednie płacone w kupowanych produktach za przeciętną pensję netto w Polsce w 2011 r.

Kategoria	Wagi w wydatkach	Wydatki	Podatki (Vat+akcyza)	Wartość Podatków
Żywność	24,0%	555,21 zł	5%	26,44 zł
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	5,7%	131,86 zł	140%	76,92 zł
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	20,7%	478,87 zł	25%	95,77 zł
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	4,9%	113,36 zł	23%	21,20 zł
Zdrowie	4,9%	113,36 zł	5%	5,40 zł
Odzież i obuwie	5,2%	120,30 zł	23%	22,49 zł
Transport	9,1%	210,52 zł	105%	107,83 zł
Łączność	4,5%	104,10 zł	23%	19,47 zł
Rekreacja i kultura	7,8%	180,44 zł	5%	8,59 zł
Edukacja	1,2%	27,76 zł	2%	0,54 zł
Restauracja i hotele	6,8%	157,31 zł	12%	16,85 zł
Inne towary i usługi	5,2%	120,30 zł	23%	22,49 zł
Łącznie	100,0%	2 313,39 zł	18,33%	424,00 zł
Inne opłaty i podatki		50,00 zł		
Dochód do dyspozycji podatnika		1 839,39 zł		

Zródło: obliczenia własne

Na podstawie wyliczeń płaconych podatków na dochodzie oraz podatków pośrednich i innych otrzymujemy sumaryczny wynik (patrz tabela 4) płaconych podatków przez przeciętnie zarabiającego Polaka na rok 2011. Z wypracowanego wynagrodzenia 3 820 zł, do „ręki” pracownik otrzymuje tylko 2 313 złotych, a jeśli to wyda na swoje utrzymanie to dodatkowo zapłaci 424 złotych w podatkach pośrednich (VAT + akcyza) oraz ok. 50 złotych innych podatków i opłat. Zatem do prawdziwej dyspozycji pracownika po uiszczeniu w różnych formach 1981 złotych podatków pozostaje zaledwie 1839 zł. A to oznacza, że pracownik zarabiający średnią krajową płaci bezpośrednio ok. 52% podatków ze swojego dochodu, zatrzymując dla siebie zaledwie 48% wypracowanego dochodu. Tak wysokie opodatkowanie przeciętnej płacy nie do końca jest uświadamiane przez każdego pracownika. Dzieje się tak między innymi z powodu nie zauważania przez pracownika kwot płaconych przez pracodawcę za zatrudnianie pracownika. Oczywistym jest, że koszt zatrudnienia dla pracodawcy musi być przez pracownika wypracowany, w innym przypadku byłoby to dokładanie do pensji.

Tabela 4: Podatki pośrednie i bezpośrednie ponoszone przez przeciętnie zarabiającego Polaka w 2011 roku

POZYCJA	KWOTA
Wynagrodzenie brutto	3 225,00 zł
Podatek dochodowy	219,00 zł
Składka na ubezpieczenie zdrowotne	250,46 zł
Składka na ubezpieczenie emerytalne	314,76 zł
Składka na ubezpieczenie rentowe	48,38 zł
Składka na ubezpieczenie chorobowe	79,01 zł
Składka na Zakład Ubezpieczeń Społecznych płacona przez pracodawcę za pracownika	513,74 zł
Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	82,24 zł
Łączne wypracowane wynagrodzenie	3 820,98 zł
Wypłata netto "do ręki"	2 313,39 zł
Podatki pośrednie (VAT + akcyza)	424,00 zł
Inne opłaty i podatki	50,00 zł
Zostaje w dyspozycji	1 839,39 zł
Łączne podatki	1 981,59 zł

Zródło: obliczenia własne

Wydatki państwa

Wydatki państwa polskiego w relacji do całego Produktu Krajowego Brutto wynoszą ok. 43-46%.⁶ To znaczy, że średnio z każdej zarobionej złotówki oddawane jest w podatkach 43-46 groszy. Wartość ta różni się od wyliczonych powyżej. Różnica ta wynika z różnego obłożenia podatkami grup społecznych. Ponadto występują inne formy zatrudnienia niż umowa o pracę, które pozwalają zoptymalizować płacone podatki od pracy. Niemniej udział wydatków Państwa na poziomie ok. 45% oznacza, że w 2011 roku, gdy Produkt Krajowy Brutto będzie wynosił wg wyliczeń Ministerstwa Finansów 1 517 miliardów złotych⁷, wydatki państwa wyniosą ok. 682 miliardów złotych.

Instytut Globalizacji zbadał zaplanowane wydatki państwowe na sumę 504 miliardów złotych, a więc ok. 74% wszystkich wydatków państwowych. Zbadano centralny budżet państwa na 2011 rok przygotowany przez Radę Ministrów, budżety największych instytucji państwowych: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Narodowego Funduszu Zdrowia, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Krajowego Funduszu Drogowy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Pozostałe mniej niż 25% wydatków państwa przypada na zadania samorządów nie zleconych przez Budżet Państwa.

Zbadanie wydatków pozwoliło zgrupować je w 52 głównych kategoriach (patrz tabela 5). Najwięcej Państwo wydaje na emerytury wypłacane przez ZUS, ponad 107 miliardów złotych. Drugą kategorią są wydatki na leczenie poprzez NFZ (ok. 59 miliardów). Trzecia to już obsługa długu publicznego (ponad 38 miliardów), która nieznacznie wyprzedza renty. Dopiero na piątym miejscu znajdują się wydatki na oświatę (ok. 37 miliardów), a na szóstym obrona narodowa (ponad 20 miliardów). Wydatki na tzw. inwestycje europejskie oraz składkę unijną rozproszone są w kilku kategoriach. Składka unijna to koszt ponad 15,6 miliarda złotych (ósmą pozycją), współfinansowanie środków z UE to 8,8 miliarda (16 pozycja), regionalne programy operacyjne pochłaniają 7,5 miliarda złotych (17 pozycja), program operacyjny kapitał ludzki to ponad 2,6 miliarda (28 miejsce). Na 12 miejscu z wartością ponad 12 miliardów znajduje się administracja publiczna. Nie są to oczywiście jedyne wydatki

⁶ *General government expenditure by function*, Eurostat [dostęp 15 kwiecień 2011] - http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_a_exp&lang=en

⁷ *Wieloletni Plan Finansowy Państwa*, Rada Ministrów, Warszawa kwiecień 2011, s. 16

na administracji, a jedynie te, które ujawnia Budżet Państwa, a więc ministerstw, centralnych urzędów i bezpośrednio podległych im instytucji. Do tej wartości można doliczyć utrzymanie ZUSu jako instytucji (pozycja 26 z kwotą ponad 3,7 miliarda złotych), utrzymanie NFZ (0,6 miliarda, pozycja 36) i KRUS (0,58 miliarda, pozycja 38).

Tabela 5: Zaplanowane wydatki Państwa w Polsce na rok 2011 wg głównych kategorii

LP	Pozycja wydatków	Kwota w mln zł
1	Emerytury wypłacane przez ZUS	107 128
2	Wydatki na leczenie poprzez NFZ	58 974
3	Obsługa długu publicznego	38 434
4	Renty wypłacane przez ZUS	37 063
5	Część oświatowa przekazana samorządom	36 924
6	Obrona narodowa	20 258
7	Budowa dróg krajowych i autostrad	17 000
8	Składka unijna	15 656
9	Emerytury i inne świadczenia wypłacane przez KRUS	14 321
10	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	12 597
11	Pomoc społeczna	12 574
12	Administracja publiczna	12 185
13	Szkolnictwo wyższe	11 746
14	Subwencje ogólne dla gmin, powiatów i województw	11 433
15	Wymiar sprawiedliwości	9 935
16	Współfinansowanie środków z UE	8 816
17	Regionalne programy operacyjne	7 563
18	Zasiłki chorobowe	7 364
19	Transport i łączność	7 245
20	Rolnictwo i łowiectwo	6 705
21	Pozostałe zasiłki i świadczenia	6 696
22	Ochrona zdrowia finansowana bezpośrednio z budżetu	6 538
23	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych i ich aktywizacja zawodowa	4 738
24	Dodatki do emerytur i rent	4 569
25	Nauka	4 526
26	Utrzymanie ZUS jako instytucji	3 773
27	Zadania polityki społecznej	3 000
28	Program operacyjny kapitał ludzki	2 678
29	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	2 156
30	Gospodarka mieszkaniowa	1 894
31	Oświata i wychowanie	1 530
32	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 470
33	Kultura fizyczna	986
34	Handel	721
35	Przetwórstwo przemysłowe	665
36	Utrzymanie NFZ jako instytucji	647
37	Działalność usługowa	614
38	Utrzymanie KRUS jako instytucji	584
39	Górnictwo i kopalnictwo	539
40	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	469
41	Pobór podatków	247
42	Komisja Nadzoru Finansowego	203
43	Informatyka	185
44	Rybołówstwo i rybactwo	181
45	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	102
46	partie polityczne	101
47	rezerwa budżetowa	95
48	Edukacyjna opieka wychowawcza	92
49	Fundusz Kościelny	89
50	Turystyka	43
51	Hotele i restauracje	21

52	Leśnictwo	9
	Łącznie	504 082

Zródło: obliczenia własne na podstawie oficjalnych budżetów instytucji państwowych na rok 2011

Zbadanie ok. 74% wydatków państwa pozwala na ekstrapolację wyników na całe wydatki państwowe. Można przypuszczać, że struktura wydatków samorządowych nie będzie znacząco odbiegać od tych przyjętych w powyższej tabeli. To pozwala na przydzielenie każdemu z wydatków wagi procentowej w strukturze całości wydatków państwowych (patrz tabela 6).

Tabela 6: Udział procentowy zaplanowanych na 2011 r. wydatków Państwa wg kategorii

LP	Pozycja wydatków	Wydatki %
1	Emerytury wypłacane przez ZUS	21,25%
2	Wydatki na leczenie poprzez NFZ	11,70%
3	Obsługa długu publicznego	7,62%
4	Renty wypłacane przez ZUS	7,35%
5	Część oświatowa przekazana samorządom	7,32%
6	Obrona narodowa	4,02%
7	Budowa dróg krajowych i autostrad	3,37%
8	Składka unijna	3,11%
9	Emerytury i inne świadczenia wypłacane przez KRUS	2,84%
10	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2,50%
11	Pomoc społeczna	2,49%
12	Administracja publiczna	2,42%
13	Szkolnictwo wyższe	2,33%
14	Subwencje ogólne dla gmin, powiatów i województw	2,27%
15	Wymiar sprawiedliwości	1,97%
16	Współfinansowanie środków z UE	1,75%
17	Regionalne programy operacyjne	1,50%
18	Zasiłki chorobowe	1,46%
19	Transport i łączność	1,44%
20	Rolnictwo i łowiectwo	1,33%
21	Pozostałe zasiłki i świadczenia	1,33%
22	Ochrona zdrowia finansowana bezpośrednio z budżetu	1,30%
23	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych i ich aktywizacja zawodowa	0,94%
24	Dodatki do emerytur i rent	0,91%
25	Nauka	0,90%
26	Utrzymanie ZUS jako instytucji	0,75%
27	Zadania polityki społecznej	0,60%
28	Program operacyjny kapitał ludzki	0,53%
29	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,43%
30	Gospodarka mieszkaniowa	0,38%
31	Oświata i wychowanie	0,30%
32	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,29%
33	Kultura fizyczna	0,20%
34	Handel	0,14%
35	Przetwórstwo przemysłowe	0,13%
36	Utrzymanie NFZ jako instytucji	0,13%
37	Działalność usługowa	0,12%
38	Utrzymanie KRUS jako instytucji	0,12%

39	Górnictwo i kopalnictwo	0,11%
40	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,09%
41	Pobór podatków	0,05%
42	Komisja Nadzoru Finansowego	0,04%
43	Informatyka	0,04%
44	Rybołówstwo i rybactwo	0,04%
45	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	0,02%
46	partie polityczne	0,02%
47	rezerwa budżetowa	0,02%
48	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,02%
49	Fundusz Kościelny	0,02%
50	Turystyka	0,01%
51	Hotele i restauracje	0,004%
52	Leśnictwo	0,002%
	Łącznie	100%

Źródło: obliczenia własne na podstawie oficjalnych budżetów instytucji państwowych na rok 2011

Taka struktura wydatków państwowych wraz z wcześniej policzonymi obciążeniami podatkowymi ponoszonymi przez przeciętnego pracownika (patrz tabela 4) pozwala na zestawienie udziału wydatków państwa w płaconych podatkach. Wynikiem tego jest dokładna wartość, ile pracownik przeznacza w podatkach na któryś z 52 celów w ujęciu miesięcznym oraz rocznym (tabela 7).

Tabela 7: Udział pozycji wydatków państwowych w podatkach płaconych przez przeciętnego pracownika w Polsce w 2011 r.

LP	Pozycja wydatków	Miesięczna kwota	Roczna kwota
1	Emerytury wypłacane przez ZUS	421,13 zł	5 053,56 zł
2	Wydatki na leczenie poprzez NFZ	231,83 zł	2 781,98 zł
3	Obsługa długu publicznego	151,09 zł	1 813,05 zł
4	Renty wypłacane przez ZUS	145,70 zł	1 748,38 zł
5	Część oświatowa przekazana samorządom	145,15 zł	1 741,82 zł
6	Obrona narodowa	79,64 zł	955,63 zł
7	Budowa dróg krajowych i autostrad	66,83 zł	801,94 zł
8	Składka unijna	61,55 zł	738,54 zł
9	Emerytury i inne świadczenia wypłacane przez KRUS	56,30 zł	675,57 zł
10	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	49,52 zł	594,24 zł
11	Pomoc społeczna	49,43 zł	593,15 zł
12	Administracja publiczna	47,90 zł	574,80 zł
13	Szkolnictwo wyższe	46,17 zł	554,09 zł
14	Subwencje ogólne dla gmin, powiatów i województw	44,94 zł	539,33 zł
15	Wymiar sprawiedliwości	39,06 zł	468,66 zł
16	Współfinansowanie środków z UE	34,66 zł	415,88 zł
17	Regionalne programy operacyjne	29,73 zł	356,77 zł
18	Zasiłki chorobowe	28,95 zł	347,38 zł
19	Transport i łączność	28,48 zł	341,77 zł
20	Rolnictwo i łowiectwo	26,36 zł	316,30 zł
21	Pozostałe zasiłki i świadczenia	26,32 zł	315,87 zł
22	Ochrona zdrowia finansowana bezpośrednio z budżetu	25,70 zł	308,42 zł
23	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych i ich aktywizacja zawodowa	18,63 zł	223,51 zł
24	Dodatki do emerytur i rent	17,96 zł	215,53 zł
25	Nauka	17,79 zł	213,51 zł
26	Utrzymanie ZUS jako instytucji	14,83 zł	177,98 zł

27	Zadania polityki społecznej	11,79 zł	141,52 zł
28	Program operacyjny kapitał ludzki	10,53 zł	126,33 zł
29	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	8,48 zł	101,71 zł
30	Gospodarka mieszkaniowa	7,45 zł	89,35 zł
31	Oświata i wychowanie	6,01 zł	72,17 zł
32	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	5,78 zł	69,34 zł
33	Kultura fizyczna	3,88 zł	46,51 zł
34	Handel	2,83 zł	34,01 zł
35	Przetwórstwo przemysłowe	2,61 zł	31,37 zł
36	Utrzymanie NFZ jako instytucji	2,54 zł	30,52 zł
37	Działalność usługowa	2,41 zł	28,96 zł
38	Utrzymanie KRUS jako instytucji	2,30 zł	27,55 zł
39	Górnictwo i kopalnictwo	2,12 zł	25,43 zł
40	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,84 zł	22,12 zł
41	Pobór podatków	0,97 zł	11,65 zł
42	Komisja Nadzoru Finansowego	0,80 zł	9,58 zł
43	Informatyka	0,73 zł	8,73 zł
44	Rybołówstwo i rybactwo	0,71 zł	8,54 zł
45	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	0,40 zł	4,81 zł
46	partie polityczne	0,40 zł	4,76 zł
47	rezerwa budżetowa	0,37 zł	4,48 zł
48	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,36 zł	4,34 zł
49	Fundusz Kościelny	0,35 zł	4,20 zł
50	Turystyka	0,17 zł	2,03 zł
51	Hotele i restauracje	0,08 zł	0,99 zł
52	Leśnictwo	0,04 zł	0,42 zł
	Łącznie	1 981,59 zł	23 779,09 zł

Źródło: obliczenia własne

Tabelkę należy czytać w ten sposób, że miesięcznie w podatkach przeciętny pracownik przeznaczają 421,13 zł na emerytury wypłacane przez ZUS, co rocznie daje wartość 5053,56 zł. Ostatnia kategoria, czyli leśnictwo to załedwie 0,42 zł rocznie z podatków od przeciętnego pracownika.

Ponieważ wydatki na pewne cele w tabeli 7 powtarzają się można je zgrupować w bardziej ogólne kategorie (patrz tabela 8).

W skład *Rent i emerytur* weszły zsumowane wydatki z pozycji: emerytury wypłacane przez ZUS (poz. 1 z tabeli 7), renty wypłacane przez ZUS (4), emerytury i inne świadczenia wypłacane przez KRUS (9), dodatki do emerytur i rent (24).

W skład *Zdrowia i leczenia* weszły zsumowane wydatki z pozycji: wydatki na leczenie poprzez NFZ (2), zasiłki chorobowe (18), ochrona zdrowia finansowana bezpośrednio z budżetu (22), rehabilitacja osób niepełnosprawnych i ich aktywizacja zawodowa (23).

W skład *Oświaty, nauki i szkolnictwa wyższego* weszły zsumowane wydatki z pozycji: część oświatowa przekazana samorządom (5), szkolnictwo wyższe (13), nauka (25), oświata i wychowanie (31), edukacyjna opieka wychowawcza (48).

W skład *Bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego* weszły zsumowane wydatki z pozycji: obrona narodowa (6), bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa (10), wymiar sprawiedliwości (15).

W skład *Utrzymania Unii Europejskiej i wdrażanie jej programów* weszły zsumowane wydatki z pozycji: składka unijna (8), współfinansowanie środków z UE (16), regionalne programy operacyjne (17), program operacyjny kapitał ludzki (28).

W skład *Infrastruktury* weszły zsumowane wydatki z pozycji: budowa dróg krajowych i autostrad (7), transport i łączność (19).

W skład *Pomocy społecznej* weszły zsumowane wydatki z pozycji: pomoc społeczna (11), pozostałe zasiłki i świadczenia (21), zadania polityki społecznej (27), gospodarka mieszkaniowa (30).

W skład *Administracji publicznej i partii politycznych* weszły zsumowane wydatki z pozycji: administracja publiczna (12), utrzymanie ZUS jako instytucji (26), urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa (29); utrzymanie NFZ jako instytucji (26), utrzymanie KRUS jako instytucji (38), pobór podatków (41), Komisja Nadzoru Finansowego (42), partie polityczne (46).

W skład *Dopłat dla gospodarki* weszły zsumowane wydatki z pozycji: rolnictwo i łowiectwo (20), handel (34), przetwórstwo przemysłowe (35), działalność usługowa (37), górnictwo i kopalnictwo (39), rybołówstwo i rybactwo (44), turystyka (50), hotele i restauracje (51).

W skład *Kultury i ochrony dziedzictwa narodowego* weszły zsumowane wydatki z pozycji: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego(32), Fundusz Kościelny (49).

W skład *Ochrony środowiska i przyroda* weszły zsumowane wydatki z pozycji: gospodarka komunalna i ochrona środowiska (40), ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody (45), leśnictwo (52).

Tabela 8: Zbiorczy udział pozycji wydatków państwowych w podatkach płaconych przez przeciętnego pracownika w Polsce w 2011 r.

LP	Pozycja wydatków	Kwota w mln zł	Wydatki procentowo	Miesięczna kwota płacona przez przeciętnego pracownika	Roczna kwota płacona przez przeciętnego pracownika
1	Renty i emerytury	163 081	32,35%	641,09 zł	7 693,03 zł
2	Zdrowie i leczenie	77 614	15,40%	305,11 zł	3 661,29 zł
3	Oświata, nauka i szkolnictwo wyższe	54 818	10,87%	215,49 zł	2 585,93 zł
4	Bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne	42 790	8,49%	168,21 zł	2 018,54 zł
5	Obsługa długu publicznego	38 434	7,62%	151,09 zł	1 813,05 zł
6	Utrzymanie Unii Europejskiej i wdrażanie jej programów	34 713	6,89%	136,46 zł	1 637,52 zł
7	Infrastruktura	24 245	4,81%	95,31 zł	1 143,71 zł
8	Pomoc społeczna	24 164	4,79%	94,99 zł	1 139,89 zł
9	Administracja publiczna i partie polityczne	19 896	3,95%	78,21 zł	938,56 zł
10	Subwencje ogólne dla gmin, powiatów i województw	11 433	2,27%	44,94 zł	539,33 zł
11	Dopłaty do gospodarki	9 489	1,88%	37,30 zł	447,63 zł
12	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 559	0,31%	6,13 zł	73,54 zł
13	Kultura fizyczna	986	0,20%	3,88 zł	46,51 zł
14	Ochrona środowiska i przyroda	580	0,12%	2,28 zł	27,36 zł
15	Informatyka	185	0,04%	0,73 zł	8,73 zł
16	rezerwa budżetowa	95	0,02%	0,37 zł	4,48 zł
	Łącznie	504 082	100%		23 779,09 zł

Zródło: obliczenia własne

Najwięcej w Polsce podatnik płaci na renty i emerytury – ponad 7 693 złote rocznie. Jest to znacznie więcej niż pobierane składki z przeciętnej pensji na ten cel, które wynoszą 4357 zł. Pozostała różnica pochodzi z innych wpływów podatkowych (dochodowy, VAT i akcyza). Ponad 3661 zł rocznie płaci się na leczenie oraz zasiłki chorobowe. Jest to nawet mniej niż przekazuje się w składkach na te cele (3953 zł). Różnica wynika z dodatkowych opłat, jakimi jest obłożona płacona składka (pobór składki, utrzymanie NFZ oraz ZUSu, który płaci zasiłki chorobowe). Trzecią kategorią wydatkową jest nauka, szkolnictwo wyższe oraz oświata (2585 złotych rocznie od przeciętnego pracownika). 2018 zł to wydatki na bezpieczeństwo wewnętrzne (wymiar sprawiedliwości, policja, straż pożarna) oraz zewnętrzne (wojsko). Aż ponad 1813 płaci przeciętny pracownik na obsługę długu publicznego. To pokazuje, że życie ponad stan prowadzone przez polskich polityków jest bardzo kosztowną „zabawą” dla podatnika. Również utrzymanie Unii Europejskiej i wdrażanych przez nią programów w Polsce bardzo dużo kosztuje, bo aż 1637 złote. Wydatki na infrastrukturę to z kolei koszt dla pracownika 1143 zł. Podobnie, 1139 zł, kształtują się wydatki na pomoc społeczną. Koszt utrzymania administracji publicznej oraz partii

politycznych to dla podatnika 938 złotych rocznie i stanowią prawie 4% wszystkich pobieranych podatków. 539 złotych to koszt dla podatnika ogólnych subwencji dla samorządów. Dopłaty do gospodarki (rolnictwo, kopalnie, zakłady przemysłowe) to z kolei 447 złote. Na kulturę podatnik oddaje 73 złote rocznie. Na sport 46 złote, ochrona środowiska to z kolei 27 złote. Informatyka ponad 8 zł i wreszcie 4,5 złotego zostaje na rezerwę budżetową.

Nie ma darmowych pieniędzy z UE

Wbrew temu, co się powszechnie sądzi, środki pochodzące z Unii Europejskiej nie są darmowe. Polska musi po pierwsze zapłacić składkę unijną, która w 2011 roku wyniesie co najmniej 15,5 miliarda złotych. Do tego trzeba doliczyć współfinansowanie pozyskiwanych środków z UE, które wyniosą prawie 9 miliardów złotych. Na regionalne programy operacyjne państwo wyda co najmniej 7,5 miliarda, by wreszcie program operacyjny kapitał ludzki zasilić kwotą ponad 2,5 miliarda złotych.

Rocznie przeciętny podatnik na utrzymanie Unii Europejskiej i jej programów przeznacza co najmniej 1 637 złotych (około 35 miliardów w skali państwa). Środki te nie uwzględniają utrzymania biurokracji państwowej, głównie w szesnastu urzędach marszałkowskich.

Argumentem zwolenników pozyskiwania środków unijnych jest fakt, że do wydanych przez podatnika pieniędzy zostają dołożone dodatkowe środki pochodzące od podatników europejskich. Na 2011 rok planuje się, że przepływy pieniężne między UE a Polską wyniosą ok. 45 miliardów złotych (co oznacza, że tyle zostanie przekazanych pieniędzy z UE do Polski).⁸ Pieniądze te, wraz z krajowym wkładem, przeznaczone są na różnego rodzaju inwestycje. Są to przeważnie inwestycje państwowe, bądź zarządzane przez państwo. Zdarzają się również inwestycje realizowane przez prywatne podmioty, ale decyzje o ich zapadnięciu zapadają na szczeblu administracji państwowej. Łącznie wszystkie wydatki na realizację programów z udziałem środków z UE w 2011 roku mają wynieść astronomiczną kwotę 99 miliardów złotych.⁹

Inwestycje deficytowe powodują, że zwiększa się presja na podtrzymywanie inwestycji państwowych poprzez coroczną dopłatę celem utrzymania inwestycji na właściwym poziomie. Przykładem takim mogą być różnego rodzaju obiekty rekreacyjne (jak np. baseny), które powstają za unijne pieniądze w miastach, gdzie jest to nieuzasadnione ze względu na prognozowany popyt. Miasto decydując się na budowę basenu z przekazywanych ze środków

⁸ Zestawienie transferów finansowych UE-Polska w 2011 roku, Ministerstwo Finansów, marzec 2011, arkusz 1

⁹ Wydatki na realizację programów z udziałem środków z UE (w mld PLN), Ministerstwo Finansów, grudzień 2010, s. 1

zewnątrznych musi się liczyć z tym, że do takiego obiektu będzie corocznie dopłacać, celem wyrównania strat.

W ten sposób podatnik trzykrotnie ponosi koszt utrzymania projektów unijnych. Najpierw płacąc podatki na utrzymanie całej instytucji Unii Europejskiej. Później dopłacając do powstawania inwestycji. I wreszcie na koniec, co roku dopłacając do powstałych inwestycji. Koszt tych corocznych dopłat może wynieść ok. 3% rocznie wartości projektu. Co oznacza, że jeśli planuje się wydać na tzw. programy europejskie 99 miliardów złotych, to rokrocznie do utrzymania już rozpoczętych inwestycji oraz programów trzeba będzie dopłacać co najmniej 3,3 miliarda złotych każdego roku. Jeżeli w następnym roku suma nakładów poniesionych na inwestycje europejskie będzie podobna, to wartość corocznych dopłat zwiększy się już do 6,6 miliarda złotych. W skład tych kosztów będzie wchodzić dodatkowa administracja państwowa oraz dopłaty do deficytowych projektów, które już z założenia wnioskodawcy są deficytowe bądź też nie są zrobione realne plany finansowe.

Oprócz ewidentnego negatywnego wpływu państwowych inwestycji finansowanych przez polskiego podatnika, trzeba również wspomnieć o zakłóceniu procesu rynkowego. Część środków tzw. europejskich trafia do firm prywatnych już istniejących bądź też firm dopiero nowo powstających. Jest to zakłócenie naturalnego procesu wolnej konkurencji. Firma otrzymująca dotację poprzez np. Program Wzrost Konkurencyjności może wykorzystać te środki na zyskanie przewagi nad swoim konkurentem. To powoduje, że o wygranej walce o klienta nie decyduje sam klient i przedsiębiorstwa o niego walczące, ale pośrednio urzędnik rozdający dotacje. Naturalnym faktem jest, że dotacji nie starczy dla wszystkich przedsiębiorstw, zyskają te, które najlepiej odnajdą się w administracyjnym pozyskiwaniu środków, co może spowodować, że na części rynków pozostaną nie te firmy, które oferują najlepsze w stosunku do ceny usługi i produkty, ale te które będą najlepiej potrafiły przekonać do siebie urzędnika odpowiedzialnego za przydział dotacji.

Państwo minimum jest 5 krotnie tańsze

Obecnie zorganizowane państwo zabiera podatnikowi zatrudnionemu na umowę o pracę 53% wypracowanego przez niego dochodu (patrz tabela 4). W zamian wypełnia swoje podstawowe obowiązki (jak zapewnienie bezpieczeństwa obywateli) oraz cały szereg usług, które są również oferowane przez prywatne podmioty. Nie ze wszystkich usług zapewnianych przez państwo korzysta każdy podatnik i nie ze wszystkich, z których już korzysta, jest zadowolony. Usługi zapewniane przez państwo nie podlegają weryfikacji rynkowej, tzn. czy podatnik dobrowolnie zapłaciłby takie same środki, jakie płaci w podatkach, za konkretną usługą. Można prześledzić na kilku przykładach, że usługi zapewniane przez podmioty działające na konkurencyjnym rynku są znacznie lepszej jakości od tych zapewnianych przez państwo.

Przez ostatnie jedenaście lat wydatki państwa zwiększyły się aż o 130% z 283 do 645 miliardów złotych (patrz tabela 9). Jednocześnie zwiększył się udział wydatków państwowych w relacji do Produktu Krajowego Brutto z 41,1% w 2000 r. do rekordowych 45,7% w 2010 roku. Ta różnica w wysokości 4,6 punkta procentowego odpowiada w 2010 roku za astronomiczną wartość 65 miliardów złotych. Wydatki państwowe rosną znacznie szybciej niż PKB. Utrzymanie tego trendu (a możliwe jest nawet jego przyspieszenie) spowoduje, że za 25 lat Polacy będą płacić co najmniej 60% średnie podatki od wypracowanego dochodu.

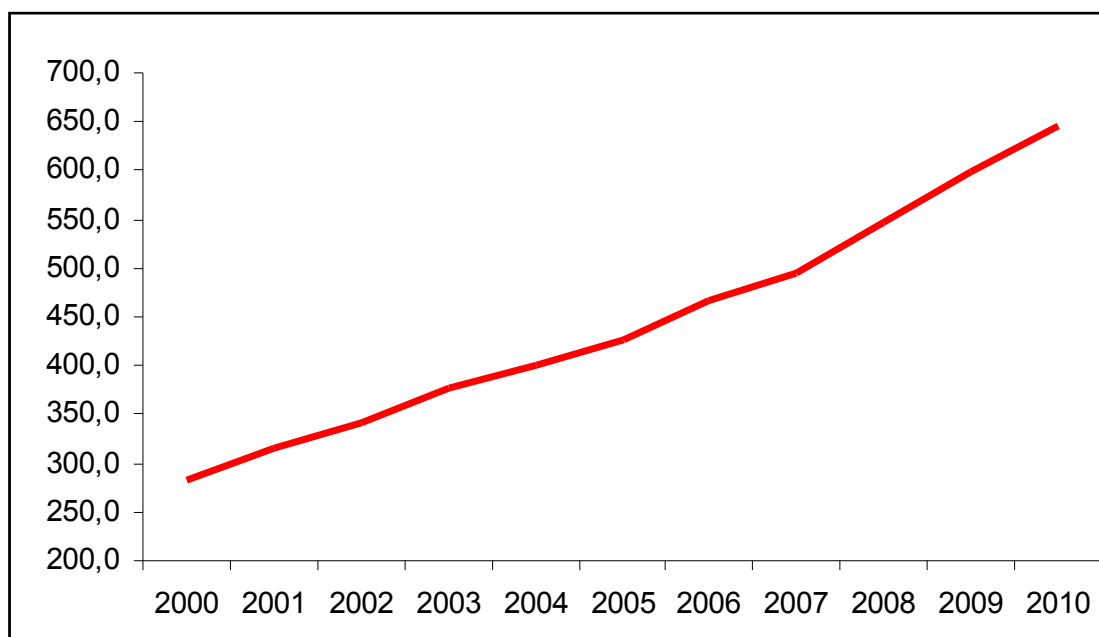
Tabela 9: Wydatki Państwa w Polsce w latach 2000-2011

Rok	Wartość PKB [mln zł]	Wydatki państwowe w relacji do PKB	Wydatki Państwa [mln. zł]
2000	689 981	41,10%	283 582
2001	721 575	43,80%	316 050
2002	769 400	44,30%	340 844
2003	842 120	44,70%	376 428
2004	940 484	42,60%	400 646
2005	980 665	43,40%	425 609
2006	1 060 031	43,90%	465 354
2007	1 175 266	42,20%	495 962
2008	1 266 600	43,20%	547 171
2009	1 343 656	44,50%	597 927
2010	1 412 784	45,70%	645 642

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostatu

Bardziej obrazowo zwiększenie wydatków państwa pokazano na rysunku 1. Brak zahamowań w rozpasaniu polityków w spółce z urzędnikami prowadzi do ciągłego drenowania kieszeni podatników. Jak wykazano w dalszej części raportu można oczekiwać, że w niedalekiej przyszłości (najbliższe 25 lat) wydatkowanie pieniędzy podatnika jeszcze bardziej przyspieszy.

Rys. 1 Zwiększanie wydatków państwa w Polsce w latach 2000-2010 [w mld. zł]

Źródło: Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostatu

Najwięcej pieniędzy z przeciętnej płacy jest zabierane przez państwo (ok. 7 693 złotych rocznie) celem wypłaty rent i emerytur. Jednocześnie wysokość jak i czas wypłacania emerytur całkowicie podlega decyzji politycznej. Istnieją grupy zawodowe (m.in. policjanci), które mogą pobierać świadczenia emerytalne po przepracowaniu zaledwie 15 lat. Są również takie (mężczyzna zaczynający pracę po skończeniu zasadniczej szkoły zawodowej) grupy, które do wypłaty pierwszej emerytury przepracują 47 lat. Obecnie trudno jest oszacować pewność państwowej emerytury. Bardzo niekorzystna sytuacja demograficzna powoduje, że państwo wycofuje się m.in. z systemu kapitałowego, polegającego na powiązaniu wysokości wpłacanych środków z późniejszą wysokością świadczenia. Należy oczekiwać w najbliższym dziesięcioleciu, gdy na emerytury masowo będą przechodzić roczniki powojennego wyższego demograficznego, albo z podniesieniem wieku emerytalnego (poprzedzonego prawdopodobnie likwidacją przywilejów emerytalnych) albo

z drastycznym obniżeniem wypłacanych świadczeń. To powoduje, że najważniejszym aspektem świadczenia emerytalnego w najbliższym dziesięcioleciu będzie niepewność uzyskania oczekiwanej (według dzisiejszego prawodawstwa) wysokości emerytury. Gdyby natomiast zamiast państwowej emerytury środki przekazywane do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych pozostawić w gestii pracownika, to mógłby te środki wydać według własnych preferencji lub zainwestować. Według ZUS zaczynający w 2011 roku pracę osiemnastoletni mężczyzna zarabiający 3225 złotych brutto mógłby liczyć (przy założeniu rocznego wzrostu realnego wynagrodzenia o 2,5%) na emeryturę w wysokości 4 039 zł według dzisiejszej wartości pieniądza.¹⁰ Kwota wydaje się oszałamiająca biorąc pod uwagę, że średnia emerytura w Polsce wynosi 1 788 zł.¹¹ Należy domniemywać, że obecnie wyliczane emerytury z około pięćdziesięcioletnim terminem wypłaty są oparte o zbyt optymistyczne założenia, całkowicie pomijając sytuację demograficzną kraju. Zakładając jednak nawet, że za 47 lat emerytura w dzisiejszej wartości pieniądza wyniesie 4 039 złotych, to należy sprawdzić, ile mogłaby wynieść, gdyby pieniądze zamiast oddawać do ZUSu zainwestować. Trudno jest wskazać, jaka inwestycja byłaby najlepsza w perspektywie ok. 50 lat. Każdy powinien mieć możliwość samodzielnej decyzji na co przeznaczyć swoje pieniądze. Mógłby zainwestować w siebie i w swoje umiejętności, w dzieci, w ziemię, złoto. Dla kogoś, kto nie zna się na inwestycjach, można powierzyć specjalistom z działających na wolnym rynku funduszy inwestycyjnych. Z dostępnych 160 funduszy¹², które mogą pokazać wyniki za ostatnie 12 miesięcy, 140 miało dodatnią stopę zwrotu. Mediana (a więc wynik 80. najlepszego funduszu inwestycyjnego) wyniku wyniosła 9,2% wzrostu w skali roku (najgorszy fundusz zanotował 14,8% straty, natomiast najlepszy 41,7% wzrostu). Od tej wartości należy odjąć wartość wskaźnika inflacji, która w 2010 r. wyniosła 2,6%¹³, co daje wzrost realny w wysokości 6,6%. Z otrzymanego wyniku należy jeszcze odjąć prowizje zarządzającego funduszem.¹⁴ Zakład Ubezpieczeń Społecznych w swoich

¹⁰ Obliczenia na podstawie kalkulatora emerytalne ZUS (<http://mojaemerytura.zus.pl/>) i założeń rozpoczęcia pracy w 2011 roku przez urodzonego w 1993 mężczyznę zaczynającego pracę od wynagrodzenia 3225 zł.

¹¹ A. Gębarowski: Średnia emerytura wzrosła o 53 złote, Dziennik Zachodni, [dostęp 9 maj 2011] <http://praca.gratka.pl/tresc/art/średnia-emerytura-wzrosnie-o-53-zlote-10527.html>

¹² Cała lista na stronie [dostęp 10 maja 2011]

<http://www.bankier.pl/inwestowanie/notowania/fundusze/index.html?order=9&sort=desc&aktywny=1>

¹³ Roczne wskaźniki cen i towarów konsumpcyjnych, [dostęp 10 maja 2011]

http://www.stat.gov.pl/gus/5840_1634_PLK_HTML.htm

¹⁴ Prowizje wynoszą 5,5% rocznie za portfel do 1 499 zł; 5,25% do 3 499 zł; 5% do 6 999 zł; 4,75% do 11 999 zł; 4,5% do 19 999 zł; 3,5% do 59 999 zł; 1,9% do 199 999 zł; 0,85% do 699 999 zł; 0,45% powyżej 700 000 zł

założeniach przyjmuje realny roczny wzrost wynagrodzenia o ok. 2,5%, także w naszych obliczeniach również musimy poczynić to założenie.

Z podstawionych danych, przyjmujących odkładanie podatków, które przeznaczają podatnik na renty i emerytury, w funduszu inwestycyjnym o medianie stopie zwrotu wynoszącej realnie (z uwzględnieniem inflacji) 6,6% rocznie, po 47 latach odkładania w ten sposób można zbierać kapitał wynoszący (w dzisiejszej wartości pieniądza) 3 123 599 złote.

W ten sposób można sobie zapewnić emeryturę (bez naruszania kapitału) w wysokości 17 180 złotych miesięcznie (licząc jako odsetki od kapitału). Jednocześnie, po śmierci takiej osoby, cały kapitał przeszedłby w ręce spadkobierców. W przypadku państwowej emerytury takiej możliwości nie ma. Różnica w samodzielnym inwestowaniu pieniędzy na emeryturę, a oddanie całości pod kuratelę państwa wynosi co najmniej czterokrotność na rzecz samodzielnego inwestowania. Ponadto występuje pewność wypłaty, możliwość podjęcia samemu decyzji o przejściu na emeryturę oraz przekazania całości zgromadzonych środków spadkobiercom.

W przypadku edukacji, gdzie przeciętny podatnik ponosi roczny koszt tego typu wydatków w wysokości 2 585 złotych, sytuacja wygląda podobnie. Obecnie rodzic nie ma możliwości kształtowania programu, według którego uczy się jego dziecko. Nie może również wpływać na osoby uczące jego dzieci. Roczna kwota 2 585 zł nie jest wysoka, jeśli uwzględnić tylko zapłatę za edukację. Za tą kwotę trudno znaleźć dobrą ofertę edukacyjną. Ale należy pamiętać, że są to środki płacone przez całe życie, a więc należy ją pomnożyć przez lata pracy. W przypadku, gdyby to był mężczyzna kończący zasadniczą szkołę zawodową, to da to wynik 47 lat pomnożone przez 2 585 zł (w dzisiejszej wartości pieniądza) 121 495 zł, co dałoby 11 045 zł na każdy rok edukacji takiej osoby. W przypadku mężczyzny kończącego studia i 41 lat pracy wynik już wyniósłby 105 985 zł i 6 234 złote na każdy rok edukacji. Jest to już znacznie więcej niż możliwa zapłata czesnego za prywatną edukację, która kształtuje się w średniej wielkości mieście w okolicach 350-400 zł miesięcznie. Wprowadzenie państwowej odpłatności za edukację ponadto stymuluje dystrybucję dochodu z osób krócej się uczących i przez to dłużej pracujących na osoby studiujące. Ponadto brak powiązania odpłatności edukacji powoduje

znieszczenie rynku pracy. Odpłatna edukacja (przynajmniej w stopniu ponad gimnazjalnym) powodowałaby rozsądne oszacowanie swoich zdolności pod kątem wymagań rynku pracy. Przyszli studenci, musząc zapłacić czesne za swoją edukację, musieliby oszacować, czy opłaty te zostaną zrównoważone przez wyższe zarobki osiągnięte dzięki skończonym szkołom.

Właściwie spośród 16 wydatków państwowych (patrz tabela 8) tylko kilka nie znajduje odpowiedników w sferze prywatnej. Na pewno jeszcze długo nie będzie prywatnej infrastruktury oraz służb zapewniających bezpieczeństwo, na które przeznaczane jest łącznie 3 162 złote w podatkach. I to jest minimalny koszt funkcjonowania państwa. Gdyby ograniczyć rolę państwa tylko do tak niezbędnego minimum, to zarabiający średnią krajową pracownik zatrzymałby w swojej kieszeni ponad 20 tysięcy złotych rocznie. W przypadku dwójki pracujących osób w rodzinie jest to oszałamiająca kwota ponad 40 tysięcy. Można za to wykupić prywatne ubezpieczenie zdrowotne, posłać dzieci do prywatnych szkół według własnych preferencji, oszczędzać na emeryturę, brać udział w życiu kulturalnym oraz przekazać część środków na pomoc społeczną, gdzie środki trafiłyby do rzeczywiście potrzebujących osób, a nie urzędników rozdzielających tą pomoc. Tak ograniczone państwo charakteryzowałoby się udziałem wydatków państwowych w stosunku do PKB na poziomie ok. 4%. Aż do początków XX wieku państwa wydawały maksymalnie 10% całego dochodu kraju. Dopuszczając finansowaną z państwowych pieniędzy edukację na poziomie podstawowym oraz gimnazjalnym, szczytkową administrację oraz (w minimalnym stopniu) opiekę socjalną Polska mogłaby z powodzeniem funkcjonować z 10% udziałem wydatków państwowych w stosunku do PKB. Co i tak powodowałoby ponad pięciokrotne obniżenie płaconych podatków dla przeciętnie zarabiającego pracownika.

Obecny koszt rozdętego państwa to dla przeciętnej rodziny ok. 40 tysięcy złotych rocznie. Za te gigantyczne pieniądze rosną głównie instytucje państwowe. Między innymi w styczniu 2010 roku został powołany *Międzyresortowy Zespół ds. Zwiększenia Przejrzystości Rynku Artykułów Rolno-Spożywczych i Poprawy Funkcjonowania Łańcucha Żywnościowego*. Głównymi zadaniami zespołu jest:

1. Przegląd i ocena praktyk handlowych w łańcuchu żywnościowym;
2. Przegląd i ocena regulacji prawnych oraz przygotowanie rekomendacji w zakresie ewentualnych zmian przepisów prawa w celu zwiększenia

przejrzystości rynku artykułów rolno-spożywczych i poprawy efektywności funkcjonowania łańcuch żywnościowego oraz wyeliminowania nieprawidłowości w funkcjonowaniu łańcucha żywnościowego;

3. Opracowanie koncepcji ciągłego monitorowania wysokości cen i marż oraz przekazywania konsumentom informacji w tym zakresie;
4. Opracowanie koncepcji utworzenia platformy porozumienia i przygotowania kodeksu dobrych praktyk w handlu żywnością.¹⁵

Wszędobylskie państwo próbuje wkraść się ze swoimi instytucjami do już każdej dziedziny życia. Nawet handel żywnością musiał doczekać się swojego zespołu urzędników, którzy będą sprawdzać wysokość marż oraz cen. Na razie trudno szacować jak wygląda ta walka, dlatego że od pierwszego posiedzenia zespołu (luty 2010) ceny żywności w ciągu roku wzrosły o 7,3%.¹⁶ Wzrost ten dokonał się albo dzięki zespołowi, w związku z tym powołanie go było błędem, albo obok działań tego zespołu, co potwierdza że jego powołanie było zbyteczne. Z punktu widzenia urzędnika ważne jest powołanie nowego bytu, a wraz z nim dodatkowych urzędniczych etatów i co raz większe przekonanie obywateli, że państwo rzeczywiście pochyla się na realnymi problemami.

Tak wielki rozrost Państwa w ostatnich latach może doprowadzić do katastrofy. Tykająca bomba demograficzna przejawiająca się w szybko przyrastającej liczbie osób powyżej 65 roku życia (w ciągu najbliższych 25 lat wzrost z 5,15 miliona osób w 2010 r. do 8,35 miliona osób¹⁷), spowoduje zwiększenie presji podatkowej celem pokrycia zobowiązań, jakie przyjęło na siebie w imieniu przyszłych podatników, obecne państwo względem emerytów. Przyjęcie niekorzystnych rozwiązań waloryzacji emerytur (opartej nie na inflacji, ale na średniej płacy) powodują, że z roku na rok państwo będzie chciało w podatkach zabrać co raz więcej. Gdyby przyjąć wysokość obecnych świadczeń emerytalno-rentowych na poziomie 163 miliardów złotych rocznie, to zwiększenie liczby emerytów w ciągu 25 lat o 60% powinno ze sobą pociągnąć właśnie o taki wskaźnik wzrost obciążenia podatkowego z tego tytułu. W związku z taką prognozą chcąc zachować obecną wysokość emerytur

¹⁵ Zarządzenie nr 7 Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 2010 r.

¹⁶ Wskaźnik cen i towarów konsumpcyjnych w marcu 2011, [dostęp 10 maja 2011 r.] - http://www.stat.gov.pl/gus/5840_2665_PLK_HTML.htm

¹⁷ Rocznik demograficzny 2010, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010, s. 167

państwo w 2035 r. będzie na ten cel wydawać 260 miliardów złotych w dzisiejszej wartości pieniądza (i bez uwzględnienia waloryzacji). Dla przeciętnego podatnika jest to wzrost obciążeń podatkowych z tego tytułu z 7 693 zł do 12 308 zł. Miesięcznie ta różnica w dodatkowych podatkach wyniosłaby aż 385 zł, zwiększając stopę opodatkowania do 62%. Czy taki czeka los polskiego podatnika za kilkanaście lat, gdy będzie musiał oddawać fiskusowi aż 62% wypracowanego przez siebie dochodu otrzymując w zamian wątpliwej jakości usługi państwowe?

O tym przekonamy się w kolejnych edycjach projektu „Cena państwa”.

Fundacja Instytut Globalizacji,
www.globalizacja.org
instytut@globalizacja.org
tel. + 48 600 023 118
+ 48 32 232 65 54

O autorze:

Marek Łangalis jest ekonomistą, przedsiębiorcą i ekspertem ekonomicznym Instytutu Globalizacji. Ukończył Wydział Nauk Społecznych oraz Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Gdańskiego. Autor kilkudziesięciu artykułów z dziedziny ekonomii i rynku. Jest pomysłodawcą tzw. zegara długu (www.zegardlugu.pl) liczącego dług publiczny Polski.

O Instytucie:

Instytut Globalizacji jest prywatnym wolnorynkowym instytutem spraw publicznych założonym w 2006 r. Organizacja prowadzi badania z zakresu konkurencyjności, ochrony środowiska, ochrony zdrowia i globalizacji. Do Rady Instytutu należą naukowcy z uznanych ośrodków m.in. Heritage Foundation, CATO Institute czy Institute of World Politics. W 2009 r. Instytut Globalizacji otrzymał międzynarodową nagrodę Templeton Freedom Award, przyznaną przez ATLAS Foundation w Waszyngtonie oraz nagrodę dla najlepszej organizacji pozarządowej przyznaną przez Gazetę Finansową.